

Med lockouter skal land bygges

Lærerkonflikten er udtryk for et akut behov for at bremse væksten i den offentlige sektor og gennemføre omfattende effektiviseringer. En vidtgående moderniseringsbølge skyller ind over landet.

ANALYSE

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen

Weekendavisen 19. april 2013¹

Lærerkonflikten markerer for første gang i Danmarkshistorien, at offentlige arbejdsgivere varsler og iværksætter en lockout uden forudgående varsel fra modparten. Hvis vi inddrager det *private arbejdsmarked*, hvor den danske aftalemodel blev udviklet, er der tale om en historie, der strækker sig helt tilbage til etableringen af et reguleringssystem baseret på kollektive overenskomster.

Den danske model blev skabt gennem en omfattende og brutal storlockout i 1899. Resultatet blev efter mere end tre måneder, at DA og LO indgik *Septemberforliget af 1899*. Det var den første hovedaftale på det danske arbejdsmarked, og de principper, parterne her blev enige om, er stadig bærende.

Arbejdsgivernes hovedmål var et centraliseret aftalesystem med samlede landsdækkende overenskomstforhandlinger. Det blev ikke en realitet med Septemberforliget, men krævede i de første årtier af overenskomstsystets historie gennemførelsen af en serie lockouter. Det sikrede for det første, at alle overenskomster fik samme udløbstid, og for det andet at alle forbund i de tilbagevendende overenskomstrunder accepterede det samme resultat.

Med ændringen af forligsmandsloven i 1930'erne fik forligsmanden udvidet kompetence til at fremsætte fælles mæglingforslag og gennemføre en sammenkædet afstemning om disse forslag. Derved fik man med fredelige midler sikret

---

¹ Denne artikel er et koncentrat af FAOS' forskningsnotat 133, der kan downloades på www.faos.dk.

et samlet centraliseret forløb. DA behøvede ikke længere at anvende lock-out-våbnet offensivt.

Der blev udviklet en *forligskultur*, således at modellens ene side – parternes gensidige anerkendelse af deres modsatrettede interesser og ret til at anvende konfliktmidler – blev suppleret med en konsensus-side. Pligten til at tilstræbe kompromiser til løsning af de konfliktende interesser.

Siden 2. verdenskrig har konsensus været stærkere end konflikt, og de konflikter, som er blevet en realitet, har som oftest drejet sig om krav fra lønmodtagersiden.

Fra starten af 1970'erne blev etableret et aftalesystem i den offentlige sektor baseret på regulering af løn- og arbejdsvilkår gennem overenskomster og dermed følgende ret til konflikt. Der har i de godt 40 år, dette system har eksisteret, været omkring en halv snes større og mindre konflikter. De har – som i den private sektor – stort set alle haft udgangspunkt i lønmodtagernes krav om forbedrede forhold.

Det betyder ikke, at arbejdsgiverne helt har afholdt sig fra at true med lock-outvåbnet, men det er alene sket som et defensivt svar på faglige organisationers strejkevarsler.

Med den økonomiske krise – i slipstrømmen på konflikten i 2008 – er situationen afgørende ændret. Med krisen er opstået et akut behov for at bremse væksten i den offentlige sektor og gennemføre omfattende effektiviseringer. Man kan tale om den anden moderniseringsbølge, der er langt mere vidtgående end kravene om samme type reformer i 1980'erne.

De faglige organisationer har både i 2011 og 2013 accepteret beskedne lønstigninger i lighed med lønmodtagerne på det private arbejdsmarked. Men de har været tøvende i forhold til arbejdsgivernes krav om ændringer i overenskomstregler, der ses som en barriere mod den nødvendige effektiviseringsproces.

Under OK 13 har arbejdsgiverne lagt hovedvægten på de forskellige lærergrupperes særlige arbejdstidsregler med en indbygget central og lokal aftaleret. Resultatet er blevet lockouten mod lærerne i folkeskolen på det kommunale område og lærerne på bl.a. friskoler og efterskoler på det statslige aftaleområde.

Hvis de økonomiske forhold ikke ændres, vil der utvivlsomt – uanset regeringens sammensætning – komme tilsvarende krav i forhold til andre grupper af offentligt ansatte. Der er blevet skabt en situation, hvor det er de offentlige arbejdsgivere, der har behov for forandringer, mens de faglige organisationer kan leve med status quo. Derfor er det nødvendigvis arbejdsgiverne, der må gå i offensiven med truslen om lockout som middel til at tvinge indrømmelser igennem.

Med arbejdsgivernes fokus på, at skolelederne skal sikres retten til at lede og fordele arbejdet, kan ses en parallel til de store kampe i aftalesystemets barndom på det private arbejdsmarked. Her blev lockoutmidlet netop anvendt offensivt af DA for at sikre ledelsesretten.

Lærerkonflikten har dog samtidig vist, at der er markant forskel på lockouter i den offentlige og den private sektor. Det er blevet tydeliggjort, at den danske

model i den offentlige sektor bygger på et andet styringsprincip. Løn- og arbejdsvilkår for offentligt ansatte er i sidste instans politisk styret. Der er intet over og intet ved siden af Folketinget.

Finansministeren er både arbejdsgiver og politisk myndighed samt derudover partipolitisk aktør. De frie forhandlinger er ikke så frie alligevel, når arbejdsgiverparten kan vælge mellem at følge aftalemodellens logik og lade en konflikt køre, mens strejkekasserne tømmes og det offentlige bare sparer penge, eller skifte kasketten ud og gennemføre et indgreb.

Det er en skævhed i magtbalancen mellem parterne, der er svær at bære for en faglig organisation, men som er uundgåelig. Den stiller store krav til tilbageholdenhed på arbejdsgiversiden, men den stiller også krav om, at lønmodtager-siden konstruktivt forhandler inden for de præmisser det repræsentative politiske flertal har fastlagt.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen er begge fil.dr. i sociologi og professorer ved FAOS, Sociologisk Institut, Københavns Universitet.

*FAOS
19.04.13*